



museum
van Bommel
van Dam

SEEING SOUNDS

OVER MUZIEK EN VRIJHEID

4 juli t/m 22 november 2026

Raafat Ballan, Flute, 2020. Bruikleen Hanneke Engelenburg.

DIMENSIES CKV

- ☐ Feit & fictie
- ☒ Schoonheid & lelijkheid
- ☐ Ambachtelijk & industrieel
- ☒ Amusement & engagement
- ☒ Digitaal & analoog
- ☐ Individueel & coöperatief
- ☒ Traditie & innovatie
- ☐ Herkenning & vervreemding
- ☐ Autonoom & toegepast
- ☒ Lokaal & globaal
- ☒ Disciplinar: mono/inter/multi

EN BURGERSCHAP

- ☐ Democratie & de rechtstaat
- ☒ Vrijheid
- ☐ Gelijkwaardigheid, verdraagzaamheid & solidariteit
- ☒ Identiteit, diversiteit & inclusie
- ☐ Duurzaamheid & milieu
- ☒ Globalisering
- ☐ Digitale vaardigheden

HET WERKBOEK

Opbouw van het werkboek

1. Kennismaken. Ontdek alles wat je altijd al had willen weten over het museum. Waarom bestaat het en welke kunst is er te zien?
2. Wat is er nu te zien? Een introductie van de tentoonstelling. Wat zijn de thema's? Wie zijn de kunstenaars?
3. Na de introductie vind je een startopdracht die je voor het bezoek kunt maken.

Zo kom je voorbereid binnen, weet je waarom het museum bestaat en heb je al een eerste inhoudelijke verbinding met het thema van de tentoonstelling.

4. In het museum maak je de 4 museumopdrachten

KIJKSTART

Eerste indruk en kijkwijzer

FOTOGRAFIEOPDRACHT

Persoonlijke fotoserie

MAAKOPDRACHT

Museum Remix – een artistieke reactie

REFLECTIEOPDRACHT

Waarom raakt dit?

5. Terug op school maak je verwerkingsopdracht waarin alles samen komt.

KENNISMAKEN?



Keulsepoort 1

5911 BX, Venlo

E-mail: info@vanbommelvandam.nl

Tel.: 077 351 3457

Gedragsregels museum

- Jassen & tassen in een kluisje
- Foto's/video's zonder flits maken
- Geen eten/drinken in het museum
- Rustig lopen en praten
- Kunstwerken niet aanraken
- Heb respect voor andere bezoekers

MUSEUMBEZOEK

DEZE TENTOONSTELLING GA JE BEZOEKEN!



SEEING SOUNDS OVER MUZIEK EN VRIJHEID

4 juli t/m 22 november 2026

Wat als je muziek ook kunt zien? In Seeing Sounds ontdek je kunst waarin muziek een belangrijke rol speelt. Vier kunstenaars laten zien hoe muziek, geluid en ritme kunnen veranderen in kleuren, vormen en beelden.

Maar om deze kunst echt te ontdekken, moet je niet alleen kijken, maar ook luisteren.

Ga zitten bij een van de vinylstations. Blader door de platen, kies er één uit en zet de muziek aan. Kijk daarna opnieuw naar de kunstwerken van Raafat Ballan, Sedje Hémon, Sam Middleton en Dion Rosina.

Zie je nu iets anders? Past de muziek bij het kunstwerk? Welke kleuren, vormen of bewegingen hoor je als het ware terug? Een uitnodiging om te kijken met ogen én oren!



VERKENNEN & ERVAREN

WAT IS ER TE ZIEN?

INTRODUCTIE

De kunstenaars **Sedje Hémon**, **Sam Middleton**, **Dion Rosina** en **Raafat Ballan** komen uit verschillende tijden en hebben verschillende achtergronden. Toch hebben ze iets belangrijks gemeen: **muziek speelt een grote rol in hun kunst.**



Voor deze kunstenaars is muziek meer dan iets waar je naar luistert. Muziek kan mensen samenbrengen, verhalen vertellen, protest laten horen en een gevoel van vrijheid geven.

In Seeing Sounds ontdek je hoe muziek, van **jazz tot hip-hop**, verandert in kleuren, vormen, ritmes en beelden.



Met deze **playlist** kom je alvast in de stemming!

SEDJE HÉMON

Schilderijen die klinken zoals ze eruitzien.

Stel je voor: een schilderij waar je niet alleen naar kunt kijken, maar waar je ook naar kunt luisteren. Dat is precies wat de Joods-Nederlandse kunstenaar en muzikant **Sedje Hémon (1923–2011)** probeerde te maken. Hémon was opgeleid als violist en muziek was haar grote passie. Tijdens de Tweede Wereldoorlog raakte ze betrokken bij het verzet. Ze werd verraden en kwam uiteindelijk terecht in Auschwitz, waar ze gedwongen werd om in een kamporkest te spelen. Ze overleefde de oorlog, maar door de lichamelijke gevolgen van haar gevangenschap kon ze daarna geen viool meer spelen.



Toch wilde Hémon muziek blijven maken. Ze vond een nieuwe manier om haar muzikaliteit uit te drukken: niet met haar viool, maar met lijnen, vormen en kleuren. Ze begon **abstracte** kunstwerken te maken waarin je geen herkenbare mensen, voorwerpen of landschappen ziet. De **lijnen**, **vlakken** en **kleuren** in haar werk zijn niet zomaar gekozen. Hémon bedacht een bijzonder systeem waarbij ze haar schilderijen heel precies opbouwde. Daardoor konden haar kunstwerken niet alleen bekeken, maar ook gelezen en uitgevoerd worden als muziekstukken. Een schilderij kon zo veranderen in muziek.

Hémon noemde haar systeem de **integratiemethode**. Hiermee bracht ze beeldende kunst en muziek samen tot één geheel. Haar werk laat daardoor een bijzondere vraag ontstaan: kun je muziek zien en kun je een schilderij horen?

Lange tijd kreeg het werk van Sedje Hémon weinig aandacht. De laatste jaren wordt haar bijzondere kunst opnieuw ontdekt. In Seeing Sounds zie je verschillende schilderijen en lino-sneden die ze in de jaren '50 en '60 maakte. Kijk goed naar de lijnen, vormen, kleuren en het ritme in haar werk. Hoe zou zo'n schilderij volgens jou klinken? Rustig of druk, hard of zacht, snel of langzaam? Luister daarna naar de muziek en ontdek of het schilderij klinkt zoals jij had verwacht.



SAM MIDDLETON

Sam Middleton (1927–2015) groeide op in Harlem, New York, waar jazz een belangrijk onderdeel was van het dagelijks leven. Later verhuisde hij naar Europa en woonde en werkte hij lange tijd in Nederland. De muziek en energie van Harlem nam hij mee in zijn kunst.

Middleton maakte collages van gevonden materialen, zoals stukken papier, concertprogramma's en bladmuziek. Net als een jazzmuzikant improviseerde hij met vormen, kleuren en ritmes. Zijn kunstwerken kun je daardoor zien als **jazz-solo's op papier**. Voor Middleton stond jazz voor beweging, ontmoeting en vooral **vrijheid**.

Zijn werk krijgt de laatste jaren steeds meer internationale aandacht en is te zien in belangrijke museumcollecties. In Seeing Sounds kun je zelf ontdekken hoe Middleton muziek zichtbaar maakt. Kun jij het ritme van de jazz in zijn kunst herkennen?

DION ROSINA



Samplen als methode. De Afro-Caribisch-Nederlandse kunstenaar **Dion Rosina (1991)** is geïnteresseerd in verhalen en mensen die vaak ontbreken in geschiedenisboeken. Hij gebruikt bijvoorbeeld oude foto's en archiefbeelden en verwerkt deze tot nieuwe kunstwerken.

Zijn manier van werken lijkt op **samplen in hiphop**. Een producer gebruikt een stukje uit een bestaand nummer om nieuwe muziek te maken. Rosina doet hetzelfde met beelden: hij haalt ze uit hun oorspronkelijke omgeving, combineert ze en geeft ze een nieuwe betekenis. Zo brengt hij oude en nieuwe verhalen met elkaar in gesprek.

Met zijn kunst vraagt Rosina aandacht voor wie we zien, welke verhalen worden verteld en wie bepaalt wat belangrijk is. In 2026 won hij met zijn werk de **Koninklijke Prijs voor Vrije Schilderkunst**. Kijk goed naar zijn werk: kun jij ontdekken welke beelden hij heeft 'gesampled'?

RAAFAT BALLAN

De Syrisch-Nederlandse kunstenaar **Raafat Ballan (1990)** maakt schilderijen over zijn ervaringen met migratie, cultuur en verbondenheid. Muziek speelt daarin een belangrijke rol. In zijn werk zie je mensen die zingen, muziek maken of juist zonder instrument worden afgebeeld.

Voor Ballan is muziek meer dan geluid. Het is een manier om mensen **samen te brengen en ervaringen met elkaar te delen**. Net zoals muzikanten samen muziek maken, vindt hij dat kunstenaars elkaar kunnen inspireren en samenwerken.

Zijn schilderijen gaan daarom niet alleen over muziek, maar ook over samen zijn, ergens bij horen en **betekenis geven aan wat je meemaakt**. Kijk naar de mensen in zijn werk: wat vertelt hun houding over contact en verbondenheid?



FEELING SOUNDS

Voor Seeing Sounds werkt Museum van Bommel van Dam samen met **Nieuwe Helden Next Level**. In dit project krijgen creatieve jongeren uit de regio de ruimte om zelf kunst te maken, te experimenteren en hun eigen ideeën te laten horen en zien, aan de hand van de thema's in de tentoonstelling.

Een groep van 16 jonge makers ging de afgelopen weken aan de slag met Seeing Sounds. Ze onderzochten de tentoonstelling op hun eigen manier en vroegen zich af: **wat gebeurt er als je wat je ziet vertaalt naar geluid?** Vanuit die vraag maakten ze een eigen audiokunstwerk.

Ze experimenteerden met **beats, klanken, teksten, elektronica en audio-opnames** die ze maakten in en rond het museum. Hun verschillende ideeën en geluiden zijn samengebracht in **Feeling Sounds**, een experimentele 3D-audiobeleving van 15 minuten. Je kunt de installatie doorlopend beleven in het auditorium van het museum.

Samen met Nieuwe Helden Next Level willen we jongeren laten ontdekken dat je niet eerst een kunstenaar, muzikant of expert hoeft te zijn om iets te maken. Je kunt gewoon beginnen met een idee, iets uitproberen en kijken waar het je brengt. Misschien werk je met muziek of geluid, misschien met beeld, video, tekst of iets heel anders.

Lijkt het je leuk om zelf mee te doen?

Ben je nieuwsgierig naar kunst en cultuur? Vind je het leuk om dingen te maken, te experimenteren of samen met andere jongeren iets nieuws te bedenken? Dan is **Nieuwe Helden Next Level** misschien iets voor jou. Je hoeft geen ervaring te hebben en je hoeft ook niet precies te weten wat je wilt maken. Je krijgt de ruimte om te ontdekken wat bij jou past en om samen met andere jongeren aan een eigen project te werken.

Kijk eens op de website en meld je aan voor Nieuwe Helden Next Level.



STARTOPDRACHT



Mini-moodboard

Maak een mini-moodboard (digitaal of op papier) rondom jouw eigen beeld van de tentoonstelling die je gaat bezoeken. Wat is het thema? Wat betekent het voor jou? Welke vragen heb je over de tentoonstelling?

Gebruik minimaal:

2 afbeeldingen

3 woorden

1 kleur die bij het thema past

1 persoonlijk moment, herinnering of belangrijke vraag

**MAAK DEZE OPDRACHT
VOORDAT JE NAAR HET
MUSEUM KOMT!**

MUSEUMOPDRACHTEN

EEN EERSTE INDRUK

Kies drie kunstwerken: één dat je direct aantrekt, één dat je ongemakkelijk maakt en één dat je niet begrijpt.



Kunstwerk:

Kunstenaar:

Uit het jaar:

Welk kunstwerk sprak je het meeste aan?

Leg uit waarom je dit werk hebt gekozen. Wat roept het bij je op?

Wat zie je letterlijk?

Waarom maakte de kunstenaar dit werk?



Kunstwerk:

Kunstenaar:

Uit het jaar:

Waarom word je ongemakkelijk van dit werk?

Leg uit waarom je dit werk hebt gekozen. Wat roept het bij je op?

Wat zie je letterlijk?

Waarom maakte de kunstenaar dit werk?



Kunstwerk:

Kunstenaar:

Uit het jaar:

Dit werk begrijp ik niet!

Leg uit waarom je dit werk hebt gekozen. Wat roept het bij je op?

Wat zie je letterlijk?

Waarom maakte de kunstenaar dit werk?



ZO KIJK IK!

Maak in en rondom het museum een **fotoserie** van 3 beelden:

1. Leg de sfeer vast
2. Laat een detail zien dat anderen misschien missen
3. Zeg iets over jou zonder dat jij zelf zichtbaar hoeft te zijn

Fotografietips:

Schaduw – speel met licht en donker.

Reflectie – gebruik een spiegeling.

Uitsnede – laat bewust maar een deel zien.

Contrast – zoek tegenstellingen.

Standpunt – fotografeer van boven, onder of opzij.



MUSEUM REMIX

Deze opdracht maak je in De Bovenkamer. Kies één kunstwerk uit de tentoonstelling en maak een snelle artistieke reactie. Je reageert niet alleen op wat je ziet, maar vooral op wat het werk met jou doet.

Mogelijke vormen:

Schets

Collage

Woordbeeld

Storyboard

Gemengde techniek

CENTRALE VRAAG

Als jij curator was van deze tentoonstelling was, wat zou jij toevoegen?

Geef op deze pagina vorm aan jouw kunstwerk. Als je reactie af is bespreek je die in een duo of trio.

REFLECTIEOPDRACHT

Wat was de feedback/feedforward van je mede-leerlingen op je kunstwerk wat je hebt gemaakt bij de remix-opdracht? Werd je kunstwerk begrepen?

Wat waren de tips?

1

2

3

Wat waren de tops?

1

2

3

Vraag 1 persoon om dit anoniem voor jou in te vullen:

	zeer oneens	oneens	geen mening	eens zeer	eens
Ik begrijp de bedoeling van het werk	☐	☐	☐	☐	☐
Het werk is origineel	☐	☐	☐	☐	☐
Het werk is overtuigend	☐	☐	☐	☐	☐

Wat wil je de maker nog meegeven? Wat is je gevoel of belangrijk om te delen?

WAAROM RAAKT DIT?

Schrijf na het bezoek een verslag over één werk dat je bij is gebleven. Beantwoord in ieder geval de vragen; Waarom blijft juist dit werk hangen en wat zegt dat over jou? Wat zegt dit werk dan over de maker? Vind jij dat dit kunst is? Waarom wel/niet? Welke verbinding zie jij tussen deze tentoonstelling en de samenleving van nu?

Gebruik de onderstaande ruimte om aantekeningen te maken.



